

Suosituksset yhdistysten yhteistoimintaan hyvinvointialueella

(Lähde: liiton ja yhdistysten strategiatyöryhmän raportti 2021)

Liitto kannustaa hyvinvointialue(verkosto)yhteistyössä omaishoitajayhdistyksiä yhteistoimintaan ja -työhön omaishoitajayhdistysten kesken ja muiden potilas-, vanhus- ja mielenterveysjärjestöjen sekä yleisjärjestöjen kesken.

Samalla [hyvinvointialueella](#) toimivien yhdistysten on tärkeää tehdä yhteistyötä ja vaikuttaa omaishoidon asioissa yhdessä. Parhaiten se alkaa suunnittelupalaverilla, johon kutsutaan kaikki maakunnan / hyvinvointialueen omaishoitajayhdistykset vaikuttamistyöryhmään.

Hyvin yhteen toimiva, kiinteä ryhmä on yleensä parempi kuin laaja, mutta löyhä verkosto.

Yhteistyöpalaveriin mukaan kutsuttavia ovat esimerkiksi

- maakunnassa/hyvinvointialueella toimivat kaikki omaishoitajayhdistykset
- muut omaistyötä tekevät yhdistykset (mm. Suomen omaishoidon verkoston jäsenjärjestöjen yhdistykset)
- Kuntien [hyvinvointikoordinaattorit](#) (tarpeen mukaan tai myöhemmin)
- Sote-uudistuksen omaishoidosta vastaava kehittäjä (kutsutaan myöhemmin, kun ryhmän tavoite keskusteltu). Kts. [SOSTEn 4 vinkkiä, joilla yhdistys pääsee mukaan sote-uudistukseen](#)

Vaikuttamistyöryhmässä / yhteistyöpalaverissa käynnistetään vaikuttamisyhteistyö

- käydään alkukeskustelu, jossa sovitaan yhteinen suunta, tarkoitus ja tavoitteet
- mietitään, keitä muita tarvitaan mukaan omaishoitajayhdistysten / verkoston jäsenjärjestöjen lisäksi
- päätetään, miten yhteistyössä edetään; mihin halutaan eniten vaikuttaa, alustava suunnitelma
- sovitaan henkilö/ yhdistys, joka toimii yhteyshenkilönä ulkopuolisiin tahoihin (sote, kunnat, Soste) päin ja työpari hänelle

Jos maakunnassa on jo toimiva omaishoidon verkosto, voi sen pohjalta rakentaa erillisen tiiviimmän **vaikuttamistyöryhmän**. Lisäksi linjattava suhteet alueellisesti toimiviin järjestöjen yhteisiin /vapaaehtoistoiminnan keskuksiin, joilla usein myös ko. alueen toimijoille yhteinen toimipiste

Tehdään vaikuttamissuunnitelma ja sovitaan sen mukaan, ketä kutsutaan varsinaiseen palaveriin. Esimerkiksi soteuudistuksen omaishoidosta vastaavia ja muita viranomaisia saa tulemaan helpommin etäkokoukseen. Omaishoitajaliiton aluevastaava voi olla mukana varsinaisessa palaverissa ja auttaa viranomaistahojen löytämisessä mukaan.

Kun ensimmäinen yhteistyöpalaveri on sovittu ja toteutettu, on hyvä ehdottaa jatkotyöstöä päättäjien ja kehittäjien kanssa. Yleensä asiat etenevät prosessina, jossa uusi rakentuu vanhan päälle ja työ edistyy.

SOSTE ry:n Järjestöjen sote-muutostuki [järjestöasiantuntijoiden](#) tehtävänä on myös tukea järjestöjen osallistumista sote-uudistuksen valmisteluun alueilla. Heidän alueensa ovat isompia, useamman maakunnan alueita, poikkeuksena Uusimaa. Heidän järjestämiinsä tilaisuuksiin kannattaa omalla alueella osallistua.

Yhteisen vaikuttamistyön etenemismallin askeleet:

- 1. Kokoontuminen** yhteisen äärelle. Omaishoidon paikallisyhdistys on oman alueensa omaishoidon asiantuntija. Maakunnassa paikallisyhdistykset kokoavat ja kertovat eteenpäin omaishoitajien tuen tarpeita. Jotta yhdistykset voivat vaikuttaa hyvinvointialueen omaishoidon asioihin yhteisesti, niiden tulee kokoontua keskustelemaan yhdessä tekemisen tahtotilasta, maakunnallisesta kumppanuudesta, arvioida omaishoidon nykytilannetta, miettiä tavoitteita ja tehdä toimintasuunnitelma asioiden eteenpäin viemiseksi. Liiton aluevastaavilta saa tarvittaessa tukea yhteiseen työskentelyyn.
- 2. Tahtotila, kumppanuus ja valtuutus.** Yhdistyksiä on moneksi. Osa yhdistyksistä toimii pelkästään vapaaehtois pohjalta, toisilla on työntekijäresursseja. Toiminta ja mahdollisuudet toiminnan kehittämiseen ovat lähtökohdiltaan erilaisia. Kuitenkin kaikilla omaishoidon paikallisyhdistyksillä on kokemuspohjaa, joka tulee koota yhteen hyvinvointialueittain. Keskustelemalla löydetään vaikuttamistyön kohteet, toimijoiden roolit ja tavat tehdä vaikuttamistyötä omaishoitajien aseman parantamiseksi ja omaishoidon kehittämiseksi.

Kun yhdistysten oma tahtotila on selvillä, kootaan (tai mennään mukaan jo alkaneeseen kehittämistyöhön) alueen keskeiset omaishoidon toimijat yhteen, tehdään yhteinen suunnitelma ja haetaan työlle valtuutus virkamiehiltä ja päättäjiltä. Mitä vahvempi valtuutus työskentelylle saadaan, sitä helpompaa jatkotyöskentely on. Jäljempänä esitetään omaishoidon kehittämiseksi yleisiä perusteita, joita voi hyödyntää.

Hyvinvointialueella on vastuu omaishoidon asioiden järjestämisestä ja kehittämisestä vuodesta 2023 alkaen. Sote-suunnittelijoille ja -päättäjille voi esittää alla olevia kysymyksiä. Samalla voi kertoa omaishoitajayhdistysten halusta olla mukana rakentamassa ratkaisuja ja siksi omaishoitajayhdistykset kannattaa ottaa mukaan työskentelyyn.

- Miten hyvinvointialueella toteutuu omaishoidon tukemisen koordinointi, kehittäminen ja johtaminen?
- Miten hyvinvointialueella järjestetään omaishoidon neuvonta, asiakasohjaus ja opastus?
- Miten saatetaan yhteen alueen omaishoidon toimijat ja saadaan käyttöön koko hyvinvointialueen omaishoidon osaaminen ja tukemisen mahdollisuudet?
- Millaisia linjauksia hyvinvointialueella tarvitaan, jotta omaishoito kehittyisi?

- 3. Nykytilanteen arviointi.** Maakunnan eri kunnissa ja seutukunnissa voi esiintyä hyvin erilaisia tuen tarpeita. Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueelle tulee huomioida koko maakunnan omaishoidon kehittämistarpeet. Maakunnan omaishoidon kokonaistilanne tulee selvittää huolella. Tämä työläs vaihe vaatii tilannekartoitusta ja käyttäjäkokemusten hyödyntämistä. **Olisi toivottavaa, että viranomaiset ottaisivat tästä kokonaisvastuun ja yhdistykset olisivat asiassa kumppanina mukana.** Yhdistykset voivat ehdottaa kehittämistyön perustaksi esimerkiksi kuulemiskierrosta, jossa omaishoitajilta ja omaishoidon toimijoilta kerätään kunnittain tai seutukunnittain kokemuksia siitä, mikä omaishoidossa toimii ja mikä ei toimi.

Nykytilannetta kartoittavia kysymyksiä ovat esimerkiksi:

- Onko omaishoitajille nimetty yhteyshenkilö (vastuuviranomainen)?
- Ovatko nykyiset hoitopalkkiot oikeudenmukaisia?
- Miten toteutuu oikeus vapaapäiviin ja lomiin sekä mahdollisuus niiden pitämiseen

tarkoituksenmukaisella tavalla?

- Millaisia vaihtoehtoja tarjolla kotiin annettavina / kodin ulkopuolella vapaan järjestämisen muotoina?
- Miten toimii valmennus, ohjaus, neuvonta ja koulutus omaishoitajana toimimiseen?
- Miten pidetään huolta omaishoitajan terveydestä ja hyvinvoinnista?
- Onko vertaistukea ja virkistystoimintaa saatavilla?
- Miten onnistuu ansiotyön ja omaishoidon yhteensovittaminen?
- Ovatko omaishoitoa koskevat linjaukset omaishoitomyönteisiä, huomioidaanko niissä esimerkiksi omaishoidon moninaisuus (ikäihmiset, työikäiset, lapsiperheet, tuen ulkopuolella olevat jne.)?
- Millaisia hyviä käytäntöjä on kehitetty?
- Löytyykö kunnasta omaishoidon strategiaa tai kirjauksia omaishoidon kehittämiseksi?
- Minkälaisia määrällisiä ja laadullisia tavoitteita niihin on kirjattu?
- Onko toimenpide-ehdotuksia tavoitteiden toteuttamiselle aikatauluineen ja seurantakirjaaminen?

Julkisen tahon syytä selvittää hyvinvointialueen omaishoidon tukemisen kokonaisuus suunnittelun pohjaksi:

- Omaishoidon tuen kokonaisuus mm. rakenne, henkilöstö.
- Muiden tahojen tukimuodot omaishoitajille (järjestöt, srk jne.).
- Omaishoidon tuen myöntämisen kriteerit kunnittain ja niiden vertailu.
- Kuntien omaishoidon tuen palkkiot ja palvelut asiakasryhmittäin ja niiden vertailtu.
- Omaishoidon tuen kattavuusvertailu kunnittain (sopimusten määrä /1000 as. www.sotkanet.fi).
- Lakisääteisten vapaiden käyttöaste ja vaihtoehdot (kuinka moni käyttää ja kuinka paljon).
- Hoito- ja palvelusuunnitelmien laatu, käytännöt ja toimivuus.
- Omaishoidon tuen hakemiseen liittyvien prosessien toimivuus.
- Asiakaspalautteen työvälineet ja menetelmät kerätä ja hyödyntää palautetta.
- Hyvät omaishoidon käytännöt.

4. Tavoitteen asettelu. Tavoitteet laaditaan mahdollisimman konkreettisiksi niin, että niiden suuntaan toimiminen koetaan helpoksi. Koska omaishoidon tukemisessa voi olla paljonkin epäkohtia, on hyvä kirjata tärkeimmät asiat, joihin halutaan muutos. Oleellista on saada äänemme kuuluviin, tuoda esiin hyviä käytänteitä, nostaa esiin epäkohtia ja esittää asioihin perusteltuja ratkaisuja.

Yleisen tavoitteen esimerkkejä:

- lisätään omaishoitajien elämänlaatua.
- omaishoito näkyväksi, jotta omaishoitotilanteiden tunnistaminen ja sitä kautta tukeminen onnistuu.
- otetaan [Ompe-raportin](#) suosituksia käyttöön.
- omaishoidosta inhimillisempi ja houkuttelevampi vaihtoehto.

Kun kehitetään omaishoidon toimintoja hyvinvointialueella, kannattaa pohtia ja kirjata, mitä toimintoja ja palveluita:

- tarvitaan lähipalveluina
- voidaan seudullistaa
- voidaan keskittää hyvinvointialueittain
- voidaan kehittää valtakunnallisena
- Mitä jää kunnille hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen piiriin? (eritoten sopimuksettomien omaishoidon tukeminen)